Vyjádření k posudku

Hodnotenie vplyvu fytosanitárnych zásahov proti lykožrútovi smrekovému na územie NP Šumava v roku 2011, detailnejší záber na lokalitu Na Ztraceném v Územnom pracovisku Modrava, v kontexte predmetov ochrany prírody podľa sústavy NATURA 2000. Hodnotenie vplyvu uvažovaných fytosanitárnych zásahov na územie NP Šumava v rokoch 2012 a 2013, v kontexte predmetov ochrany prírody podľa sústavy NATURA 2000. Hodnotenie vplyvu podľa §45i zákona č. 114/1992 Zb., o ochrane prírody a krajiny, v platnom znení.

Zpracovatelkou posudku s takto složitým názvem, který je kompletně ve slovenštině, je Mgr. Oľga Pospiechová, geoložka, k otázkám NATURA 2000 zcela nekompetentní, která má na svém kontu několik kauz ze Slovenska. Její nekompetentnost dokládá i výběr několika chyb či úmyslných zkreslení skutečnosti, které jsou uvedeny dále. Nutno též poznamenat, že autorka sama ani oblast Šumavy řádně nezná a při svém hodnocení vycházela pouze ze zprostředkovaných informací, jak sama uvádí v kap. 1.3 posudku. Ne všechny chyby posudku jsou však zapříčiněny autorkou posudku, ale jejich příčinu je potřeba hledat ve vlastním záměru, který mnoho skutečností řádně nespecifikuje - například nejsou tam zřejmě a jednoznačně lokalizovány zásahy dle různých biotopů a podle různých stupňů ochrany či managementových kategorií nebo záměrů.

Posudek ani záměr nezohledňují rozhodnutí ministra životního prostředí ČR č.j. 18517/ENV/06-972/620/06 ze dne 5.3.2007, kterým byly zřízeny zóny speciálního managementu, kde je možno zasahovat proti lýkožroutu smrkovému pouze výjimečně po předem projednaných a schválených žádostech (schvalování ve formě správního řízení). Má-li se posudek vyjádřit k předkládanému záměru, je bezpodmínečně nutné provést porovnání se stavem při existenci zón speciálního managementu.

Posudek evidentně nesplňuje základní metodické požadavky na autorizované hodnocení podle § 45i zákona 114/1992 Sb. (ZOPK), protože mu nepředcházelo stanovisko orgánu ochrany přírody (Správy NP a CHKO Šumava). V případě, že by se jednalo skutečně o autorizované hodnocení záměru, musel by být nevyloučen vliv na ptačí oblast (PO) či evropsky významnou lokalitu (EVL) Šumava. V takovém případě ale ZOPK vyžaduje zároveň posouzení v procesu EIA. To neproběhlo a neprobíhá. Naopak, účelem posudku zjevně je vyloučit vliv zásahů zpětně, a přinést alibistické zdůvodnění plánovaných zásahů v letech 2012 a 2013.

Posuzovaný záměr opatření proti lýkožroutu smrkovému není přesně a jasně specifikovaný. Není jasná ani lokalizace jednotlivých opatření. Vzhledem k tomu, že zásahy v různých částech Šumavy mají rozdílný vliv na různé předměty ochrany přírody, nelze provést ani jednotně jejich hodnocení. Zvláště je totiž potřeba rozlišovat mezi pásmem klimaxových smrčin v 8. a případně 7. lesním vegetačním stupni (LVS) a porosty smrku v 6. LVS a níže. Dynamika smíšených lesů a klimaxových smrčin se totiž významně liší, takže i management těchto porostů musí být odlišný, protože je odlišný i vliv rozpadu stromového patra v obou skupinách lesů na předmět ochrany.

Na úvod je potřeba upozornit, že již v posuzovaném záměru se počítá s některými činnostmi, které mohou poškozovat předmět ochrany, případně jejich aplikace nepovede k dříve proklamovanému cíli - zvyšování podílu lesů, které by měly být ponechány samovolnému vývoji. Jedná se například o použití chemických prostředků pro asanaci těženého smrku přímo v porostech (přestože je tato činnost označovaná jako výjimečná, je přípustná), snižování podílu vytěženého dřeva ponechávaného k zetlení v ekosystémech aj.

Zásadní je, že neexistují skutečné varianty záměru. Není tedy jasné, co má posudek porovnávat. Nejsou jasně dané otázky pro posudek.

Před rozborem některých nepravd uvedených v posudku je potřeba připomenout, že velkou část posudku tvoří pouze opsané odstavce z různých literárních a jiných zdrojů, které nepřinášejí žádný nový pohled, navíc dokonce nejsou ani použité pro závěry a hodnocení, které jsou v posudku provedeny. Je tedy otázkou, jestli měla být placena cena (více jak 600 tisíc z peněz daňových poplatníků) za nekompetentní opisování jiných stávajících textů.

Kap. 2.3 - Údaje o výstupech: Vůbec není uvažováno o negativním vlivu na ekosystémy ve formě poškození zmlazení, přízemní vegetace, půdy, urychlení eroze, změna mikroklimatických poměrů stanoviště aj.

Kap. 3.6.1: Závěr kapitoly je pouhou formální dezinterpretací směrnic Evropské unie. Nezohledňuje totiž přirozenou dlouhodobou dynamiku klimaxových smrčin, jejíž součástí je plošný rozpad stromového patra. Takovým rozpadem totiž není ohrožena existence biotopu horských smrčin. "Mrtvý smrkový les" není samostatný zvláštní biotop. Odumření stromového patra neznamená odumření lesa (= odumření ekosystému), ten

zůstává i nadále "živý", dokonce se nezmění ani typ biotopu (resp. biotop), ale mění se pouze určité charakteristiky tohoto biotopu. Ekolog nikdy nesmí použít výraz "mrtvý les".

Kap. 3.6.6.1: Vliv paleolitického člověka na krajinu Šumavy je kapitolou nesmyslně zařazenou do posudku. Vliv člověka v paleolitu na Šumavu byl minimální (prakticky nulový), protože podle současných znalostí se jednalo o neosídlené území. Dokonce i archeologické nálezy v raném středověku (600-1200) jsou na území NP Šumava minimální [1]. Z výsledků vyplývá, že vlastně v celém území Šumavy chybí doklady o raně-středověkém osídlení, přičemž výjimkou je zřejmě osa toku Křemelná - Vydra, kde pravděpodobně probíhala středověká obchodní trasa spojující Čechy a území Dunaje. I tato část posudku tedy dokládá, že jeho autorka nezná území, jeho charakteristiku a potřebné souvislosti.

Autorka posudku vychází z chybného přístupu, který je v rozporu se světově uznávaným konceptem ochrany přírody. Důkazem mohou být například výroky "V tejto súvislosti vzniká samozrejme otázka, aký má vôbec zmysel chrániť prirodzené procesy v spoločenstvách organizmov, ak sú ekologické podmienky v nich vinou ľudskej činnosti podstatne a dlhodobo zmenené a populácie kľúčových druhov organizmov v nich sú tým fyziologicky oslabené a nachádzajú sa tak často na samej hranici prežitia" (str. 42 dokumentu pdf).

Neustále se opakuje termín "příznivý stav", který však není nikde vysvětlen. Navíc není nikde dokázáno, že přirozený rozpad stromového patra klimaxové smrčiny vytváří "nepříznivý stav" tohoto biotopu. Vytváří stav, na který není současný člověk (většinou) připraven, ale jedná se o stav přirozený. Přirozený je rovněž výskyt větrných kalamit, které byly v minulosti běžné i v celém prostoru sousední střední Evropy. I zde je potřeba znovu upozornit, že není rozlišováno, v jakém typu biotopu dojde ke gradaci lýkožrouta a k rozpadu stromového patra. Jiná je situace u klimaxových či rašelinných (podmáčených) smrčin a jiná v případě smrkových porostů v místech původních smíšených porostů.

V posudku chybí porovnání "les s živým stromovým patrem" - "les s odumřelým stromovým patrem (bez asanačních zásahů" - "asanovaný les (vytěžený, paseka)", a to na příkladu klimaxové smrčiny, případně srovnáno i s jinými typy lesa. Tak by bylo možno dojít k závěru, že mikroklima na pasece je mnohem extrémnější ve srovnání nejen s lesem s živým stromovým patrem, ale i ve srovnání s s lesem s odumřelým stromovým patrem, který existuje za podmínek bezzásahového režimu. Navíc si autorka posudku neuvědomuje, že v klimaxové smrčině je mnoho druhů přirozeně adaptováno na opakované disturbance stromového patra a tyto druhy často dokáží úspěšně přežívat i v podmínkách subalpinských luk!

Není pravdou, že frekvence vichřic se v posledních 20 letech zvýšila. Pro takové tvrzení neexistuje žádný statisticky průkazný soubor dat. Je známo, že vichřice například v 19. století byly přibližně stejně četné, jako dnes.

Kořenový systém smrku se po odumření stromu rozkládá mnoho desetiletí. Proto po dlouhou dobu působí mechanicko-stabilizačně v půdě. Během této doby dojde na většině plochy k obnově stromového patra. Neplatí tedy výrok o ztrátě mechanické stability půdy dané vyhnitím kořenového systému původního smrku (str. 45).

Jaký význam má zařazení kap. 3.6.7, která se zabývá plochou historického majetku Vatětice-Palvínov, který leží ve výškové zóně smíšených lesů, kde se nevyskytují žádné klimaxové smrčiny, dokonce i zastoupení podmáčených lokalit je minimální?

Při analýze klimatických vlivů na dynamiku lýkožrouta pracuje posudek pouze s vlivem orkánu Kyrill, vůbec není zmiňován vliv klimaticky extrémních let, jakými byl rok 2003 - ten totiž ve skutečnosti nastartoval gradaci lýkožrouta stejně, jako tomu bylo s klimatickým extrémem (tehdy se zimním vysycháním) v roce 1994, po němž následovala gradace v oblasti Modravska, která vrcholila v roce 1997.

Rozvoj trav (*Calamagrostis villosa*) je pozorovatelný zvláště na plochách asanovaných s vytěženým smrkem, na plochách ponechaných samovolnému vývoji je vzrůst biomasy trav pouze malý, je zde vysoká variabilita mikrostanovišť, včetně ležícího dřeva odumřelých stromů, kde se smrk může v budoucnu úspěšně zmlazovat. Většinou nedochází ke stoprocentnímu odumření všech stromů v porostu, někteří jedinci přežívají a často i bohatě plodí. Navíc při ponechání plochy bez zásahu nedojde k mechanickému poškození již existující obnovy. Jednoznačně tedy platí, že bezzásahové plochy se obnoví mnohem rychleji a úspěšněji, ve srovnání s plochami asanovanými.

Tetřev hlušec se na Šumavě vyskytuje pouze v nejvyšších nadmořských výškách. Proč je tomu tak, když se v minulosti tento pták vyskytoval ve všech výškových stupních ČR. Zásadní je totiž ztráta vhodných biotopů v nižších nadmořských výškách a intenzivní vyrušování mimo rozsáhlejší oblasti s klidovým režimem - významnou takovou oblastí je region Modravska. Zde se tetřev vyskytuje ve vzrůstající hustotě populace přesto,

[1] Pokorný P. (2011): Česká krajina a kolapsy. In: Bárta M., Kovář M. (Eds.), Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur. Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností. - Academia, Praha, pp. 675-704.

že zde došlo již od poloviny 90. let k rozpadu většiny porostů v důsledku gradace lýkožrouta smrkového. To je jasný důkaz, že velkoplošný rozpad stromového patra klimaxových a podmáčených smrčin nemá negativní vliv na populaci tetřeva. Naopak zásadní pro jeho vymizení je ztráta vhodných biotopů a vyrušování.

Charakteristika lokality "Na Ztraceném" je uvedena nekompletně, bez znalosti místních poměrů. Čtenář se dokonce nic nedoví ani o tamní potenciální vegetaci. Zpracovatelka se dokonce ani nevyrovnává s textem, kde již dříve byl zhodnocen vliv zásahu[2].

Hodnocení vlivu záměru je provedeno pouze ryze formálně a tak, aby byly vybrány (záměrně) pouze ty aspekty problému, které se hodí pro kladné posouzení záměru. Je opomíjena řada ekologických souvztažností, vychází se i z nepravdivých předpokladů (viz též výše). Proto závěry nelze považovat za relevantní. Navíc nelze provést hodnocení vlivu v rámci celé oblasti NP Šumava, ale je potřeba samostatně hodnotit jednotlivé části území. Jinak dopadne například hodnocení vlivu asanačních zásahů prováděných v klimaxové smrčině a jinak zásahů prováděných v kulturním smrkovém porostu v 5. či 6. lesním vegetačním stupni (přitom se jedná o dva různé zásahy, tedy musí být provedena různá hodnocení).

Zpracovatelka (či vlastně zpracovatelé, jedná se o kolektivní dílo) hodnotí předpokládané zásahy proti lýkožroutu velmi obecně a bez jakékoliv argumentace (není např. známo, které porosty či stromy se budou kdy kácet nebo kde budou umístěny insekticidní lapáky a trojnožky). Přesto vyvozují, že žádný předmět ochrany nebude (významně) negativně ovlivněný. Přitom záměr pro nadcházející sezóny předpokládá zvýšení intenzity zásahů (zejména větší nasazení pesticidů), snížení množství ponechávaného dřeva k zetlení na polovinu, nikde není řešen termín zásahů. Přesto jsou zpravidla vlivy záměru vyhodnoceny jako VÝZNAMNĚ POZITIVNÍ (vliv hodnocen stupněm +2), ačkoliv z pokynů MŽP z posledního setkání AO vyplývá, že rozlišovat stupně +1 a +2 je vlastně nesmysl. V předloženém posudku to ovšem smysl má - kladné stupně se nakonec posčítají a odůvodňují, proč je potřeba kdekoliv, kdykoliv a jakkoliv zasahovat.

Zpracovatelka srovnává očekávaný stav po provedení předpokládaných zásahů se stavem, kdy by se proti lýkožroutu na celém území NP Šumava vůbec nijak nezasahovalo, ačkoliv taková varianta je pochopitelně zcela nereálná a nikdy ji nikdo nepožadoval ani neprosazoval. Naopak zasahování vždy a všude je (dost naivně) bráno jako záruka toho, že lýkožrout z porostů asi zcela zmizí (což je ekologický nesmysl) a žádné další vlivy nenastanou (nevzniknou například obnažené porostní stěny, nedojde k porušení přízemní vegetace, přirozené obnovy a půdního povrchu aj.). Pokud už by měla být hodnocena nějaká "nulová varianta", pak taková, jaká by odpovídala dosud (resp. do roku 2010) realizované praxi - tedy s rozdělením na zásahová a bezzásahová území, případně i s rozdělenými managementovými kategoriemi v území se speciálním managementem.

Není pak divu, že při scénáři uměle vymyšlené "nulové varianty“ se předpokládá, že dojde k úplnému zániku všech smrkových porostů (a nejpíš i bukových či jakýchkoliv dalších). Vedena tímto zcela nesmyslným předpokladem hodnotí zpracovatelka důsledky úplného nezasahování jako negativní i pro společenstva a druhy, kterých by se jinak přemnožení lýkožrouta a vynucené těžby vůbec nedotkly – například společenstva šídlatek v Plešném a Černém jezeře, hořeček český či pro mihule v náplavech v šumavských toků. Vlivy se očekávají dokonce i na stanoviště subalpinských klenových bučin, v nichž lze jednak těžko zasahovat proti lýkožroutu, ale hlavně které se na Šumavě vlastně ani nevyskytují (přestože určitou dobu figurovalo stanoviště mezi předměty ochrany, v roce 2009 byla novelizací národního seznamu tato zjevná chyba napravena). Asi nezbývá než se divit cizí představivosti.

V rámci konzultací není uveden ani jeden specialista na předměty ochrany, kteří jsou doporučováni v Příručce k hodnocení významnosti vlivů (MŽP 2011), ani jediný odborník z příslušného výzkumného oddělení Správy – figurují zde ale pan ředitel, pan náměstek a pak snad všichni lesníci Správy NP Šumava. Při vší úctě k nim, zjevně se nejedná o specialisty na předměty ochrany EVL či PO, ale o specialisty na pěstování a ošetřování lesa, případně o odborníky na mediální masáže. Ochrana přírodních stanovišť podle směrnice však nepochybně vyžaduje i jiný pohled.

S použitím připomínek ostatních členů SVR NPŠ
Karel Matějka, člen stínové vědecké rady NPŠ

Praha, 22. 5. 2012

[2] K. Matějka (2011): Posouzení aktuální situace v oblasti Ptačího potoka v NP Šumava. http://www.infodatasys.cz/sumava/ptp2011.pdf